

Krešimir-Franjo Šenjug*

DOSPIJEĆE NEIMOVINSKE ŠTETE I TIJEK ZATEZNIH KAMATA PO OSNOVU UGOVORA O OSIGURANJU OD AUTOMOBILSKE ODGOVORNOSTI U REPUBLICI HRVATSKOJ

Aktualnosti hrvatske sudske prakse i pravno shvaćanje Građanskog odjela Vrhovnog suda RH od 12.04.2016.

SAŽETAK

Predmet istraživanja ovog rada jest analiza pojma dospijeća neimovinske štete i pitanje početka tijeka zateznih kamata kod naknada šteta koje isplaćuju odgovorni osiguratelji po osnovu Ugovora o obveznom osiguranju od automobilske odgovornosti u Republici Hrvatskoj, promatrano kroz normativna određenja Zakona o obveznim osiguranjima u prometu¹ kao specijalnog propisa (lexspecialis) kojim je regulirana ova materija u odnosu na odredbe Zakona o obveznim odnosima² kao općeg propisa o naknadi štete i zateznim kamatama (lex generali), zatim kroz prizmu zahtjeva primjene EU direktiva o obveznom osiguranju od građanske odgovornosti za štete od motornih vozila i posebice prizmu podijeljenih stajališta hrvatske sudske prakse u pogledu tih pravnih pitanja uz osvrt na zauzeto pravno shvaćanje Građanskog odjela Vrhovnog suda RH na sjednici 11. i 12. travnja 2016. godine o dospijeću neimovinske štete u sporovima radi naknade štete u kojima osiguravatelji odgovaraju temeljem police obveznog osiguranja od automobilske odgovornosti.

Ključne riječi: *dospijeće neimovinske štete, EU direktive o obveznom osiguranju za štete od motornih vozila, Zakon o obveznim osiguranjima u prometu kao lexspecialis, pravno shvaćanje Građanskog odjela Vrhovnog suda RH od 12.04.2016. o dospijeću neimovinske štete koju isplaćuju odgovorni osiguratelji po osnovu Ugovora o osiguranju od AO.*

* Doktorand na Pravnom fakultetu Univerziteta u Zenici, odvjetnik u Odvjetničkom društvu Grgić & Partneri, Zagreb.

¹ Zakon o obveznim osiguranjima u prometu, Narodne novine br.151/05,36/09,75/09,76/13,152/14, dalje: ZOUP.

² Zakon o obveznim odnosima, Narodne novine br. 35/05, 41/08,7 8/15; dalje: ZOO.

UVOD

Iznimni rizici koje prometovanje motornim vozilima svakodnevno donosi i učestala stradavanja kojima su izloženi svi sudionici cestovnog prometa, temeljni su razlozi propisivanja obveznog osiguranja od odgovornosti za štete uzrokovane motornim vozilima u svim europskim zemljama i većini modernih država svijeta, kako bi se kroz akumulirane fondove uplaćenih premija osiguranja stradalnicima u prometu motornih vozila, koji na to polažu pravo, mogla zajamčiti isplata naknada štete.

Europsko pravo osiguranja ili pravo zaštite oštećenih u cestovnom prometu kroz obvezno osiguranje od odgovornosti vlasnika i korisnika motornih vozila prilično je ujednačeno zahvaljujući direktivama koje su u tom području donesene od 1972. godine. Europski propisi u materiji obveznog osiguranja od automobilske odgovornosti sadržani su u šest *Direktiva (smjernica)* koje su donesene u razdoblju od 1972. do 2009. godine.

Trenutno je u Europskoj uniji na snazi VI Direktiva 2009/103/EZ Europskoga parlamenta i Vijeća od 16. rujna 2009. godine o osiguranju od odgovornosti iz uporabe motornih vozila i o provođenju obveze osiguranja takve odgovornosti (kodificirana verzija) koja je donesena u interesu jasnoće i racionalnosti prethodno usvojenih Direktiva³.

1. Naknada štete iz automobilske odgovornosti prema europskom pravu

U preambuli VI Direktive o osiguranju od odgovornosti iz uporabe motornih vozila i o provođenju obveze osiguranja takve odgovornosti navodi se kako je osiguranje od odgovornosti iz uporabe motornih vozila (osiguranje motornih vozila) od posebne važnosti za europske gradane, bez obzira radi li se o osiguranicima ili žrtvama nesretnog slučaja, te da je to također pitanje od važnijeg interesa za osiguravajuća društva jer predstavlja bitan dio poslova neživotnog osiguranja u Zajednici. Osiguranje motornih vozila utječe i na slobodno kretanje osoba i vozila. Stoga ono treba biti ključni cilj djelovanja u Zajednici u području finansijskih usluga kako bi se ojačalo i učvrstilo jedinstveno tržište u području osiguranja motornih vozila.

³ Direktive Vijeća 72/166/EEZ, 84/5/EEZ, 88/357/EEZ i 90/232/EEZ i Direktive 2000/26/EZ Europskog parlamenta i Vijeća Europske unije o osiguranju od odgovornosti pri uporabi motornih vozila.

DOSPIJEĆE NEIMOVINSKE ŠTETE I TIJEK ZATEZNIH KAMATA PO OSNOVU UGOVORA O OSIGURANJU OD AUTOMOBILSKE ODGOVORNOSTI U REPUBLICI HRVATSKOJ

Točka 30. Preambule Šeste direktive prije svega propisuje da je pravo pozivanja na ugovor o osiguranju i izravnog pokretanja odštetnog zahtjeva prema društву za osiguranje od velike važnosti za žrtve prometnih nezgoda. Kako bi se omogućila učinkovita i brza likvidacija šteta i što je više moguće izbjegao skup pravni postupak, trebalo je predvidjeti pravo izravnog postupanja protiv društva za osiguranje koje pokriva građanskopravnu odgovornost odgovorne osobe za sve žrtve prometnih nezgoda. U svjetlu tih odredbi potrebno je promatrati odredbu članka 22. Direktive 2009/103/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 16. rujna 2009. god. u odnosu na osiguranje od građanskopravne odgovornosti u pogledu upotrebe motornih vozila i izvršenje obvezе osiguranja od takve odgovornosti, koja glasi: „Države članice predviđaju obvezu, pod prijetnjom odgovarajućih učinkovitih i sustavnih financijskih ili istovjetnih administrativnih sankcija, prema kojoj su osiguravajuća društva dužna riješiti zahtjev u roku od tri mjeseca od dana kada je oštećena osoba podnijela svoj zahtjev za naknadu štete bilo izravno društvu za osiguranje osobe koja je prouzročila nezgodu ili njegovu predstavniku za likvidaciju štete.

a) društvo za osiguranje osobe koja je prouzročila nezgodu ili njegov predstavnik za likvidaciju štete imaju obvezu dati obrazloženu ponudu za naknadu štete u slučajevima kada odgovornost nije sporna i kada je visina štete procijenjena,

b) društvo za osiguranje kojemu je upućen zahtjev za naknadu štete ili njegov predstavnik za likvidaciju štete imaju obvezu dati utemeljen odgovor na točke navedene u odštetnom zahtjevu u slučajevima kada je odgovornost sporna ili kada visina štete nije u potpunosti procijenjena. Države članice u svoje zakone unose odgovarajuće odredbe kako bi osigurale da se, kada ponuda nije dana u roku od tri mjeseca, plaća kamata na iznos naknade štete koji oštećenoj osobi ponudi društvo za osiguranje ili dodijeli sud.“

U pravnoj regulativi Republike Hrvatske propis koji uskladjuje hrvatsko nacionalno zakonodavstvo s odredbama europskog prava obveznog osiguranja od automobilске odgovornosti jest Zakon o obveznim osiguranjima u prometu⁴ usvojen 9. prosinca 2005. godine, te je stupio na snagu 1. siječnja 2006. godine. Takav poseban zakon postoji i u velikom broju drugih zemalja, primjerice, u Bosni i Hercegovini takav propis jest Zakon o osiguranju od odgovornosti za motorna vozila (ZOOMV-a) i ostale odredbe o obveznom osiguranju od odgovornosti, koji su stupili na snagu 2005., u Republici Sloveniji Zakon o obveznom zavarovanju v prometu (ZOZP), u Republici Srbiji je to Zakon o obveznom osiguraju u saobraćaju. U SR Njemačkoj i Republici

⁴ Narodne novine, br. 151/2005., 36/2009., 75/2009., 76/20013 i 152/2014

Austriji naknada štete vezanih uz osiguranje od odgovornosti za štete pričinjene motornim vozilom na čije je zaključenje obavezan svaki vlasnik motornog vozila, uređeni su Zakonom o ugovoru o osiguranju (Versicherungsvertragsgesetz, VVG), u Italiji Zakonom br. 990/1969, te zakonom TheRoadTrafficAct 1988 u Velikoj Britaniji.

2. Normativni okvir i aktualnosti sudske prakse u Republici Hrvatskoj u odnosu na dospijeće neimovinske štete po osnovu ugovora o osiguranju od automobilske odgovornosti

U Republici Hrvatskoj pitanje naknade štete, imovinske i neimovinske, uređeno je Zakonom o obveznim odnosima⁵, kao općim propisom. Zakon o obveznim odnosima regulira materiju odgovornosti za štetu u glavi IX, u okviru izvanugovornih obveznih odnosa. Među ostalima, ZOO definira pojam štete: „Šteta je umanjenje nečije imovine (obična šteta), sprečavanje njezina povećanja (izmakla korist) i povreda prava osobnosti (neimovinska šteta)“.⁶ Zakon o obveznim osiguranjima u prometu regulira obvezu vlasnika odnosno korisnika motornih vozila da sklope ugovor o osiguranju od odgovornosti za štetu nanesenu trećim osobama zbog “smrti, tjelesne ozljede, narušavanja zdravlja, uništenja ili oštećenja stvari“.⁷

182

Valja imati na umu da obvezno osiguranje od automobilske odgovornosti, odnosno Ugovor o osiguranju od AO ne pokriva apsolutno sve štete koje se dogode u cestovnom prometu o čemu je pravna teorija nepodijeljena.

Obveza osiguratelnog pokrića građanske odgovornosti za štetu uzrokovana trećima motornim vozilima različita je od opsega naknade te štete koja im se ima platiti na ime građanskopravne odgovornosti osiguranika pri čemu je prva definirana i zajamčena propisima Europske unije, a druga je, u biti, uređena nacionalnim pravom svake države.⁸ Opseg osiguranih prava iz obveznog osiguranja od automobilske odgovornosti ovisi o društveno-ekonomskom stupnju razvoja određene države. Taj opseg određuju ili opći propisi o odgovornosti za štetu i naknadi štete (građanski zakonici), ili pak posebni propisi o naknadi te štete putem obveznog osiguranja od automobilske

⁵ Narodne novine, br. 35/05, 41/08, 125/11, 78/15.

⁶ V.čl.1046. ZOO.

⁷ V.čl. 22.st.1. ZOUP.

⁸ Presuda Europskog suda (Veliko vijeće) od 23.10.2012. predmet C-300/10 – Vitor Hugo Marques Almeida-Companhia de Seguros Fidelidade-Mundial SA i ostali.

DOSPIJEĆE NEIMOVINSKE ŠTETE I TIJEK ZATEZNIH KAMATA PO OSNOVU UGOVORA O OSIGURANJU OD AUTOMOBILSKE ODGOVORNOSTI U REPUBLICI HRVATSKOJ

odgovornosti (propisi o sigurnosti cestovnog prometa, propisi o obveznom osiguranju od automobilske odgovornosti) pri čemu je svakako potrebno ići za tim da ti propisi nisu u međusobnoj koliziji.

Vezano uz prethodno navedeno, a uvažavajući razloge donošenja i pravni okvir IV do VI Direktive AO-EU, kao pravne stečevine Europske unije, nema nikakve pravne dvojbe da je Zakon o obveznim osiguranjima u prometu, kao poseban propis kojim je regulirana oblast osiguranja od automobilske odgovornosti, *lex specialis* u odnosu na Zakon o obveznim odnosima, jer kao posebni zakon sadrži odredbe o pravu na naknadu štete i nedvojbeno uvažava specifičnosti predmeta reguliranog tim propisom, odnosno u konkretnom slučaju specifičnosti rizika koji se pokrivaju tim obveznim osiguranjem.

Iz usporedbe odredbi ZOO-a i ZOUP-a na prvi pogled je vidljivo da se odredbe ZOO-a i ZOUP-a razlikuju već kod nabranja vrsta šteta.⁹ Dok ZOO ima diobu štete na imovinsku i neimovinsku štetu¹⁰, prihvaćajući objektivističku koncepciju neimovinske štete (povreda prava osobnosti), određujući i posebna pravila o popravljanju te dvije vrste šteta, ZOUP ne spominje neimovinsku štetu zbog povrede prava osobnosti, već (sam) štetu od koje se vlasnik/korisnik motornog vozila mora osigurati taksativno navodeći: štetu nastalu uporabom vozila trećim osobama zbog a) smrti, tjelesne ozljede, narušavanja zdravlja i b) uništenja ili oštećenja stvari.¹¹

Osim što dakle odredbe Zakona o obveznim osiguranjima u prometu i Zakona o obveznim odnosima na različit način reguliraju sam pojam neimovinske štete, ovi propisi različito reguliraju i pitanje početka tijeka zateznih kamata i s time u vezi dospijeća neimovinske štete, a koje nesuglasje odredbi i neujednačena rješenja sudске prakse i moguća rješenja u vezi s time jesu centralni predmet istraživanja ovog rada.

Prije svega valja ukazati da je stupanjem na snagu Zakona o obveznim odnosima i Zakona o obveznim osiguranjima u prometu, izmijenjeno dotadašnje unificirano pravno shvaćanje u praksi sudova u Republici Hrvatskoj o dospijeću naknade neimovinske (nematerijalne) štete časom donošenja prvostupanske presude budući je

⁹ Dva zakona ne rabe različite termine samo kad je u pitanju odgovornost za neimovinsku štetu, već i pitanje kad osiguratelj odgovornosti vozača odgovara za štetu od motornog vozila: ZOO – za štetu uzrokovana pogonom (v. čl. 1068.), ZOUP – za štetu uzrokovana uporabom (v. čl. 22., st.,1. ZOUP) motornog vozila.

¹⁰ V. čl. 1046.

¹¹ V.čl. 22., st. 1., ZOUP.

na Savjetovanju građanskih i građansko-privrednih odjela Saveznog suda, Vrhovnih sudova republika i autonomnih pokrajina i Vrhovnog vojnog suda SFRJ (27. i 28. 5. 1987. godine) u Bugojnu usvojeno načelno stajalište obrazloženo pravnim tumačenjem da obveza na isplatu naknade nematerijalne štete dospijeva donošenjem prvostupanske presude, jer da tek tada ta naknada dobiva svoj novčani oblik, odnosno opseg te naknade kao novčane obveze može biti poznat tek kad se izrazi u novcu, a to znači donošenjem prvostupanske presude.

Zakon o obveznim odnosima Republike Hrvatske (Narodne novine 53/91) koji je važio i bio u primjeni do 31.12.2005. godine, nije sadržavao odredbe o dospijeću obveze naknade nematerijalne štete. Sudska je praksa primjenjivala spomenuto tzv. „bugojansko“ stajalište obrazloženo u Načelnom stavu od 1987. godine prema kojem se obveza smatrala dospjelom od dana donošenja prvostupanske presude kojom je naknada odredena. Stajalište je bilo izloženo brojnim kritikama koje su uvažene prilikom donošenja novog ZOO-a/05, te je u Zakon uvrštena odredba (čl.1103. ZOO/05) kojom se određuje dan dospijeća pravične novčane naknade neimovinske štete i to na bitno drugačiji način od dosadašnjeg stava sudske prakse.

184

Prema označenoj odredbi čl.1103. ZOO/05 obveza pravične novčane naknade dospijeva danom podnošenja pisanog zahtjeva za naknadu štete ili tužbe, osim ako je šteta nastala nakon toga. Ne bi trebalo biti sporno da je samo pitanje dospijeća obveze naknade neimovinske štete vrlo bitno jer od tog dana oštećenik ima pravo zahtijevati naknadu štete, a dužnik, ako do tog dana nije ispunio obvezu, pada u zakašnjenje te od tog dana teku i zatezne kamate (čl.29. st.1. ZOO/05). Sukladno tome, zatezne kamate teku od dana kada oštećenik pozove dužnika odnosno odgovornu osobu na ispunjenje obveze podnošenjem pisanog (izvansudskog) zahtjeva ili tužbe sudu, osim ako je šteta nastala nakon toga.

Zatezne kamate teku od prvog idućeg dana od podnošenja zahtjeva ili tužbe, osim ako je šteta nastala nakon toga,¹² o čemu govore i niže navedene odluke sudske prakse u Republici Hrvatskoj; „... *tužiteljici pravo na zakonsku zateznu kamatu na neimovinsku štetu pripada od 20.12.2008. godine do isplate jer je naknada štete dospjela sa danom 19.2.2008. godine*“¹³

‘Ukoliko međutim, u vrijeme podnošenja toga zahtjeva (ili tužbe), liječenje još traje, tada u to vrijeme nije poznato koliki je opseg štete, a prije toga obveza naknade

¹² I. Crnić, 2006., op. cit., str. 915.

¹³ Odluka Županjskog suda u Velikoj Gorici, 2 Gž-65/09-5 od 01.02.2012., izv.

DOSPIJEĆE NEIMOVINSKE ŠTETE I TIJEK ZATEZNIH KAMATA PO OSNOVU UGOVORA O OSIGURANJU OD AUTOMOBILSKE ODGOVORNOSTI U REPUBLICI HRVATSKOJ

*štete ne može se niti prema odredbi iz čl.1103. ZOO/05 smatrati dospjelom. Nesporno je da je liječenje završeno 13. listopada 2009. godine kada je bio poznat opseg pretrpljene štete, te je žalba tuženika osnovana u tome dijelu, jer kamata počinje teći prvi dan nakon dospjelosti odnosno od 14. listopada. 2009. godine.*¹⁴

Prilikom odabira trenutka dospijeća obveze na isplatu pravične novčane naknade neimovinske štete zakonodavac je na izbor imao nekoliko mogućnosti; trenutak nastanka štetnog događaja, zatim od dana kada je opomenom dužniku ili podnošenjem tužbe vjerovnik zatražio isplatu, prema vremenu donošenja prvostupanske presude ili od pravomoćnosti presude kojom je odlučeno o toj naknadi.¹⁵

Dosadašnjim rješenjem prema kojem se obveza naknade neimovinske štete smatrala dospjelom, odnosno zatezne su kamate tekle od donošenja prvostupanske presude, bez daljnog je oštećenik bio u nepovoljnijem /neravnopravnom/ položaju u odnosu na dužnika odnosno odgovornu osobu za naknadu štete.

S druge strane, odabirom nastanka štetnog događaja kao trenutka od kada dospijeva obveza pravične novčane naknade neimovinske štete te počinju teći zatezne kamate u nepovoljan bi položaj bila dovedena odgovorna osoba za naknadu štete, u slučaju kada je ona različita od osobe koja je štetu počinila, jer bi u tom slučaju zatezne kamate počele teći i prije nego što je odgovorna osoba primila obavijest da se štetni događaj zbio.

Između ova dva ‘krajnja rješenja’ ZOO-om/05 izabrano je rješenje prema kojem obveza pravične novčane naknade dospijeva danom podnošenja pisanog zahtjeva ili tužbe, osim ako je šteta nastala nakon toga. Od mogućnosti koje su zakonodavcu bile na raspolaganju ovo rješenje najbliže je postizanju ravнопravne pozicije oba sudionika obvezno-pravnog odnosa naknade neimovinske štete, odnosno najmanje oštećeće jednu ili drugu stranu.¹⁶

Naime, ovim rješenjem, prema kojem obveza pravične novčane naknade neimovinske štete dospijeva podnošenjem (izvansudskog) zahtjeva odgovornoj osobi ili podizanjem tužbe, potpuno je izmijenjeno stanje u odnosu odgovorne osobe prema oštećenom glede rješavanja naknade štete. Inicijativa za rješavanje zahtjeva sada je na odgovornoj osobi, koja poduzima aktivnosti kako bi što prije isplatila štetu i time smanjila iznos zateznih kamata, za razliku o dosadašnje pasivnosti i nezainteresiranošt odgovornih osoba.

¹⁴ Odluka Županijskog suda u Bjelovaru, Gž-1883/2010 od 02.06.2011., izv.

¹⁵ O. Jelčić, op. cit., str. 94., Crnić, I., 2006., op. cit., str. 917.

¹⁶ Tako i I. Crnić, 2006., op. cit., str. 917.

Novo rješenje utjecalo je na davanje većeg prioriteta izvansudskom rješavanju zahtjeva za naknadu neimovinske štete i ubrzavanje sudskega postupaka rješavanja naknade neimovinske štete.

ZOO-om/05 nije propisano kakav mora biti zahtjev oštećenika za naknadu neimovinske štete. To je u literaturi dovelo do različitih tumačenja vezanih uz potpunost postavljenog zahtjeva za naknadu neimovinske štete. Prema prvom tumačenju odredba čl.1103. prisilni je propis pa obvezuje odgovoru osobu na isplatu zateznih kamata od sljedećeg dana od kada je oštećenik pozvao dužnika da mu popravi štetu odnosno od kada je podnio tužbu, osim ako je šteta nastala nakon toga. Činjenica da oštećenik nije pružio dokaze ili je dao nepotpune podatke o bitnim okolnostima ne oslobađa odgovornu osobu od obveze plaćanja zateznih kamata od sljedećeg dana od kada je oštećenik pozvao dužnika da mu nadoknadi štetu odnosno od kada je podnio tužbu sudu, osim ako je šteta nastala nakon toga.¹⁷ Prema drugom tumačenju odštetni zahtjev oštećenika trebao bi biti obrazložen, dokumentiran i potpun. Nedostavljanjem dokaza uz odštetni zahtjev u pogledu odgovornosti i opsega štete, oštećenik postupa protivno osnovnim načelima obveznog prava čineći štetu odgovornoj osobi u obliku zatezne kamate. Odgovornoj je osobi potrebno određeno vrijeme za prikupljanje dokaza koji nisu dostavljeni od strane oštećenika, na koje se često ne može utjecati, a za koje vrijeme teku zatezne kamate.¹⁸

186

Po tom je pitanju sudska praksa zauzela stajalište da obveza pravične novčane naknade dospijeva danom podnošenja pisanih zahtjeva samo ukoliko zahtjev sadrži sve što je potrebno da bi se po njemu moglo postupiti, a osobito dokumentaciju iz koje proizlazi osnovna odgovornost za štetu, o čemu govoriti i sljedeća odluka Županijskog suda u Splitu;

„Prvostupanjski je sud pogrešno primijenio materijalno pravo – odredbu čl.29. st.1. u svezi s čl.1103. ZOO-a, kada je tužiteljima dosudio zakonsku zateznu kamatu na neimovinsku štetu od prvog sljedećeg dana nakon podnošenja odštetnog zahtjeva tuženiku. Naime, prema pravnom shvaćanju ovog suda, u smislu spomenute odredbe čl.1103., ZOO-a, obveza pravične novčane naknade dospijeva danom podnošenja pisanih zahtjeva samo ukoliko taj zahtjev sadrži sve što je potrebno da bi se po njemu moglo postupiti, a osobito dokumentaciju iz koje proizlazi osnovna odgovornost za štetu. U konkretnom slučaju, iz spisa proizlazi da su tužitelji na poziv tuženika do-

¹⁷ V. Boić, Neki problemi u primjeni instituta naknade neimovinske štete, u Naknada neimovinske štete pravno-medicinski okvir, Inženjerski biro d.d., Zagreb, 2009., str. 118., I. Crnić, 2006, op. cit., str. 918.

¹⁸ L. Kralj, Problematika kod utvrđenja neimovinske štete u Naknada neimovinske štete pravno-medicinski okvir, Inženjerski biro d.d., Zagreb, 2009, str. 163.

punili zahtjev za naknadu štete u izvansudskom postupku podneskom koji je tuženik zaprimio dana 04. lipnja 2009. godine, na način da su dostavili vjenčani list za tužitelje pod 1) i pod 2), te uvjerenje o prebivalištu za tužitelja pod 3), pa je po stajalištu ovog suda obveza tuženika na naknadu neimovinske štete tužiteljima dospjela dana 04. lipnja 2009. godine.“¹⁹

Sukladno čl. 12., st. 4. ZOOP-a oštećena osoba ima pravo na zateznu kamatu od dana podnošenja odštetnog zahtjeva ukoliko odgovorni osigурatelju u roku 60 dana od dana primitka odštetnog zahtjeva ne dostavi obrazloženu ponudu za naknadu štete, ako su odgovornost za naknadu štete te visina štete nesporni, ili utemeljen odgovor na sve točke iz odštetnog zahtjeva u slučaju ako su odgovornost za naknadu štete ili visina štete sporni.

Iz gore citiranih odredbi članka 12. ZOOP-a i članka 1103. ZOO-a razvidno je da ova dva propisa ne uređuju pitanje tijeka zateznih kamata i dospijeće naknade neimovinske štete na isti način. Navedeno nas dovodi do pravne situacije u kojoj je moguće da jedna šteta prema ZOO-u ili ZOOP-u ima posve drugačiji trenutak dospijeća obveze naknade štete, a time i početak tijeka zateznih kamata koje u slučaju zakašnjenja isplate pripadaju oštećeniku.

Na koji način se to manifestira u praksi, i u odnosu na koja pitanja u vezi s time postoje znatne dvojbe u pravnoj teoriji i praksi sudova u Republici Hrvatskoj, više u nastavku ovog rada.

3. Dospijeće neimovinske štete prema čl.1103. Zakona o obveznim odnosima

Prema pravnoj teoriji i stajalištu sudske prakse²⁰ kada je riječ o neimovinskoj šteti za povredu prava osobnosti na tjelesno i duševno zdravlje, trenutak nastanka štete (štetnih posljedica) ne poklapa se sa nastankom štetnog događaja nego se taj trenutak prvenstveno uzima završetak liječenja, s uključenim (mogućim) rehabilitacijskim tretmanom, odnosno trenutak kada se zdravstveno stanje osobe ozlijedene u štetnom događaju stabiliziralo i kada se sa sigurnošću može utvrditi opseg i stupanj invalidnosti i smanjenja životne aktivnosti te naruženosti te osobe - kao konačnih i trajnih posljedica zadobivenih ozljeda, a time i trajanje i intenzitet duševnih boli koje

¹⁹ Odluka Županijskog suda u Splitu, Gžnš-247/09 od 24.06.2011., izv.

²⁰ Odluka Vrhovnog suda Republike Hrvatske Rev-2249/12 od 05.03.2013.

oštećeni trpe, kao i sve druge okolnosti pravno odlučne za utvrđivanje visine pravične novčane naknade u smislu odredaba čl. 1100. i 1101. stavak 1. ZOO-a.

„Obveza pravične novčane naknade za neimovinsku štetu, u pravilu, ne može dospjeti u trenutku kad se dogodio štetni događaj jer neimovinska šteta, obično, ne nastaje u tom trenutku. Prema odredbi čl.1103. Zakona obveza pravične novčane naknade dospijeva danom podnošenja pismenog zahtjeva ili tužbe, pod pretpostavkom da je šteta nastala. Drugim riječima, obveza pravične novčane naknade neće dospjeti u trenutku podnošenja pismenog zahtijeva za pravičnu novčanu naknadu ili podizanje tužbe ako šteta još nije nastala, odnosno, ako nisu poznate sve posljedice štetne radnje. Neimovinska šteta, u pravilu, ne nastaje u trenutku kada se dogodio štetni događaj, nego u nekom kasnijem trenutku. Dakle, da bi šteta nastala, moraju biti poznate sve relevantne činjenice iz kojih se može zaključiti o svim elementima štete i njezinom opsegu.“²¹

Od dana stupanja na snagu ZOO/05 sudska praksa je zauzela svoj stav da je kao relevantan trenutak za dospijeće neimovinske štete datum

i. završetka liječenja i stabilizacije stanja

i/ili

ii. dostave dokaza (medicinske dokumentacije i ostalih potrebnih dokaza) na temelju koje se moglo utvrđivati posljedice ozljede nakon završetka liječenja.

188

Naime, kao što je već ukazano, neimovinska šteta nastupa kada se završi liječenje ozlijedenog i kad se stabilizira stanje pa radi toga ni zatezne kamate neće teći od dana podnošenja pismenog zahtjeva odgovornoj osobi u izvansudskom postupku, ili od dana podnošenja tužbe, jer nisu poznati svi elementi štete, uključivo i njezin opseg time da je nužno da su ispunjeni i uvjeti da bi štetnik uopće znao za postojanje i opseg štete (da bi on uopće mogao pasti u zakašnjenje), što podrazumijeva: 1) da je liječenje oštećenog završeno, odnosno da je stanje stabilizirano i svakako 2) da je oštećenik uz to dostavio odgovornoj osobi sve dokumente koji su nužni za ocjenu je li takav zahtjev (ili tužba) osnovan, a posebice da su bile poznate sve relevantne činjenice iz kojih se može zaključiti o svim elementima štete i njezinom opsegu.Dakle, u primjeni odredbe čl.1103. ZOO-a u sudskoj praksi Republike Hrvatske zauzeto je stajalište o tome da zatezne kamate ne mogu niti početi teći, niti se tražbina neimovinske štete može smatrati dospjelom prije nego je liječenje završeno, odnosno prije nego je u spis predmeta dostavljena cjelokupna medicinska dokumentacija.²²

²¹ I. Crnić, Novi informator d.o.o., 5506-5507/06-9.

²² Žs u Splitu, Gžnš-324/14 od 03.09.2015., Žs u Zagrebu, Gžn-488/13-2 od 04.11.2014. Žs u Zagrebu

„Sud je tužitelju dosudio kamatu na dosuđeni iznos naknade neimovinske štete od podnošenja tužbe tj. 23.veljače 2009. do isplate pozivom na odredbu članka 1103. ZOO kojom je propisano da obveza pravične novčane naknade dospijeva danom podnošenja pisanog zahtjeva ili tužbe, osim ako je šteta nastala nakon toga. Djelomično osnovano tuženik ukazuje na nepravilnost ovakvog postupanja suda prvog stupnja. Tuženik u žalbi, u primjeni odredbe članka 1103. ZOO, izražava pravno stajalište prema kojemu on ne može pasti u zakašnjenje u ispunjenju svoje obveze u vrijeme kada objektivno ne može utvrditi visinu i opseg te obveze, ukoliko je zbog propusta tužitelja spriječen u svom odgovoru na zahtjev tužitelja. Ovakvo pravno stajalište prihvata i žalbeni sud jer obveza pravične novčane naknade dospijeva danom podnošenja pisanog zahtjeva tužbe jedino ukoliko je tužitelj u tom trenutku dostavio cjelokupnu dokumentaciju na temelju koje je moguće utvrditi visinu štete. U konkretnom je slučaju tužitelj dostavljao medicinsku dokumentaciju i tijekom trajanja postupka pokrenutog 2009., i to u podnescima od 10. veljače 2014. godine te također i u podnesku od 25. veljače 2014. Na temelju ovih nalaza i mišljenja vještak dr. Peršić je dao svoju konačnu ocjenu tužiteljevih posljedica predmetnog ozljeđivanja. U takvim okolnostima tek od dostave te dokumentacije, dakle, od 25. veljače 2014. tužitelju pripada kamata na dosuđeni iznos naknade neimovinske štete.“

Identičan pravni stav u pogledu tijeka zakonskih zateznih kamata na naknadu neimovinske štete, odnosno da se ista dosuduje s tijekom od datuma kada se nakon završetka liječenja tuženiku dostavi sva medicinska dokumentacija jer tek nakon tog datuma tuženik eventualno može pasti u zakašnjenje s ispunjenjem svoje obveze zauzet je i u brojnim drugim odlukama sudske prakse u Republici Hrvatskoj.²³

4. Dospijeće neimovinske štete prema čl.12. ZOOP-a

Jedno od pitanja koje ZOOP/05 kao *lex specialis* zasebno uređuje jest upravo pitanje početka tijeka zateznih kamata na neimovinsku štetu koja svoje porijeklo ima u prometnoj nesreći i koju isplaćuje odgovorni osigурatelj osnovom Ugovora o osiguranju od automobilske odgovornosti kako je to regulirano odredbom članka 12. tog propisa u glavi pod nazivom: „Postupak i rokovi rješavanja odštetnih zahtjeva te

Gžn-3268/09 od 26.02.2013., Gž-513/11-2 od 02.10.2012.; Žs u Slavonskom Brodu, St.sl. u Požegi Gž-1030/2011-3 od 04.06.2012.

²³ Žs u Zagrebu, Gžn-2898/13 od 25.02.2014., Žs u Zagrebu, Gžn-3636/11 od 08.01.2013.

pravo oštećene osobe na podnošenje tužbe“.

Članak 12. ZOOP-a glasi:

„(1) Odgovorni osiguratelj je dužan u roku 60 dana od dana primitka odštetnog zahtjeva utvrditi osnovanost i visinu toga zahtjeva te dostaviti podnositelju zahtjeva:

1. obrazloženu ponudu za naknadu štete, ako su odgovornost za naknadu štete te visina štete nesporni, ili

2. utemeljen odgovor na sve točke iz odštetnog zahtjeva u slučaju ako su odgovornost za naknadu štete ili visina štete sporni.

(2) Ako odgovorni osiguratelj u roku iz stavka 1. ovoga članka oštećenoj osobi ne dostavi obrazloženu ponudu za naknadu štete, odnosno utemeljeni odgovor, oštećena osoba može protiv njega podnijeti tužbu. Tužba podnesena protiv odgovornog osiguratelja ili odgovorne osobe prije proteka roka iz stavka 1. ovoga članka smatrat će se preuranjenom.

(3) U slučaju nemogućnosti utvrđenja visine konačnog iznosa štete, odgovorni osiguratelj je oštećenoj osobi dužan isplatiti iznos nespornog iznosa naknade štete kao predujam u roku propisanom stavkom 1. ovoga članka.

190
—
(4) U slučaju neizvršenja obveze isplate naknade štete u roku iz stavka 1. ovoga članka, oštećena osoba uz dužni iznos naknade štete, ima pravo i na isplatu iznosa kamate i to od dana podnošenja odštetnog zahtjeva.

(5) U slučaju neimovinske štete u postupku pred odgovornim osigurateljem oštećena osoba ima pravo priložiti nalaz i mišljenje neovisnog vještaka kojeg je osobno izabrala.“

Prema obrazloženju konačnog prijedloga Zakona, „svrha i cilj“, odnosno značenje (sadržaj i područje primjene) je zaštita oštećene osobe kao slabije strane u postupku i pravično izvršenje obveze odgovornog osiguratelja. Oštećena osoba pravo na naknadu štete može ostvarivati i sudskim putem, tužbom protiv odgovornog osiguravatelja i ono joj nije onemogućeno odredbom da se tužba podnesena protiv odgovornog osiguratelja prije proteka utvrđenog roka smatra preuranjenom, ali nužno je prije omogućiti osiguratelju da izvrši svoju obvezu na način utvrđen odredbom ovog članka.

Ovdje valja ukazati na razliku trenutno važećeg hrvatskog zakonskog rješenja u odnosu na propis Europske unije, koja se sastoji u osjetno kraćem roku (60 dana) propisanom za davanje obrazložene ponude, odnosno utemeljenog odgovora prema hrvatskom ZOOP-u, u odnosu na rok od 90 dana predviđen člankom 22. VI Direktive AO. Ova bitna razlika članka 12. ZOOP/05 u odnosu na Direktivu stavlja u različit

DOSPIJEĆE NEIMOVINSKE ŠTETE I TIJEK ZATEZNIH KAMATA PO OSNOVU UGOVORA O OSIGURANJU OD AUTOMOBILSKE ODGOVORNOSTI U REPUBLICI HRVATSKOJ

položaj (domaće) oštećene osobe i oštećene osobe (posjetitelje) iz članice EU u pogledu rokova (60 i 90 dana), a posebno u pogledu prava iz stavka 4., kojeg uopće nema u članku 50., niti u članku 22. VI Direktive AO. Na ovaj način zakonodavac je narušio postulate Europskog suda o cilju i svrsi Direktiva Europske unije o osiguranju od odgovornosti iz uporabe motornih vozila i o provođenju obveze osiguranja takve odgovornosti koji se nazivaju „usporedivo postupanje.“

U tumačenju dosega odredbe članka 12. stavka 4. ZIDZOOP/14 valja poći od toga da je uređenje rokova i postupka rješavanja odštetnih zahtjeva rezultat nužne potrebe implementacije odrednice Direktive 2009/103/EZ. Naime, iako su Zakonom i izmjenama i dopunama ZOOP-a iz 2013. godine rješenja Direktive 2009/103/EZ prenesena u pravni poredak RH, prema kojem je odgovorni osigурatelj dužan dostaviti podnositelju zahtjeva obrazloženu ponudu za naknadu štete ili utemeljen odgovor na sve točke iz odštetnog zahtjeva (dakle, ne riješiti odštetni zahtjev kao što to predviđa Direktiva 2009/103/EZ) u roku od 60 dana od dana primitka odštetnog zahtjeva (ne od dana podnošenja odštetnog zahtjeva kako to nalažu rješenja čl. 22. direktive 2009/103/EZ) upravo je ZIDZOOP/14 propisana novina koja se odnosi na dužnost odgovornog osiguratelja da u roku od 60 dana od dana primitka odštetnog zahtjeva isplati iznos naknade štete.

Naime, ne bi trebalo biti sporno da je pitanje dospijeća obveze osiguratelja na isplatu pravične novčane naknade za neimovinsku štetu potrebno promatrati s aspekta odredbe članka 12. st. 4. ZOOP-a, a ne članka 1103. ZOO-a, jer je ovaj potonji *lex specialis* u odnosu na ZOO u svim pitanjima kojima se uređuje odgovornost osiguratelja u sporovima u kojima ovaj odgovara temeljem police obveznog osiguranja od odgovornosti za štete nastale uporabom motornog vozila. U tom smislu, nema dvojbe o postojanju obveze osiguratelja na plaćanje zateznih kamata u slučajevima otklona štete unatoč dostavljenoj kompletiranoj dokumentaciji koja prati odštetni zahtjev (čl.12 st. 1. ZOOP-a), a što je tumačiti kao relevantnu dokumentaciju za ocjenu postojanja odgovornosti i visine štete. Isto tako, s tog aspekta promatrana obveza osiguratelja odnosi se i na neisplatu neprijepornog iznosa štete na ime predujma isplate (čl. 12. st. 4. ZOOP-a).

U praksi se pojavilo pitanje tijeka zateznih kamata u slučajevima kada osiguratelj prilikom rješavanja odštetnog zahtjeva otkloni isplatu neimovinske štete zbog nedostatne dokumentacije odnosno potrebe za dalnjim radnjama kako bi se utvrdio konačni opseg nastale neimovinske štete kao posljedice štetnog događaja.

U odluci Županijskog suda u Splitu, Gžnš-380/13 od 07.02.2014. god., zauzeto je pravno stajalište da tužitelju, oštećeniku u prometnoj nezgodi koja se dogodila 07.04.2010. god., na dosuđene iznose glavnice naknade neimovinske štete zbog povrede prava osobnosti pripadaju zakonske zatezne kamate od dana podnošenjaписаног zahtjeva za naknadu kojeg je uputio tuženiku kao odgovornom osigурателју, temeljem odredaba čl.1103. ZOO/2005 i čl.12. st.4. ZOOP-a kao mjerodavnih materijalnopravnih odredbi. Utoliko je preinačena prvostupanska presuda i odbijen tužbeni zahtjev radi isplate zakonskih zateznih kamata na dosuđeni iznos naknade za razdoblje od nastanka štetnog događaja do dana kada je oštećenik odgovornom osiguratelju podnio obrazloženi pisani odšteti zahtjev i pripadajuću medicinsku dokumentaciju.

Za razliku, primjerice, od zakonodavnih rješenja talijanskog nacionalnog prava, postupak prijave odštetnog zahtjeva i njegova rješavanja nije pravno normiran ZOOP-om. Izmjenama i dopunama ZOOP-a iz 2014. zakonodavac je uvođenjem novosti u odnosu na propisivanje dužnosti odgovornog osiguratelja da isplati iznos naknade štete u roku od 60 dana od dana primitka odštetnog zahtjeva, propustio pravno urediti sadržaj dokumentacije koju je oštećenik dužan priložiti uz odšteti zahtjev.

192

Upravo stoga, problem dokumentiranosti odštetnog zahtjeva predstavlja aktualan problem u sudskoj praksi jer ZOOP ne sadrži odredbe o tome što će biti ako je odšteti zahtjev nedokumentiran i ako osiguratelj zatraži dopunu dokumentacije.

Prema stavovima osiguratelja, rok od 60 dana od dana primitka odštetnog zahtjeva unutar kojeg je odgovorni osiguratelj dužan utvrditi osnovanost i visinu odštetnog zahtjeva te dostaviti podnositelju zahtjeva obrazloženu ponudu za naknadu štete ili utemeljen odgovor na sve točke iz odštetnog zahtjeva, počinje teći od dana primitka dokumentiranog odštetnog zahtjeva. U prilog tomu, osiguravatelji upućuju da su za postupanja protivno odredbi članka 12. ZOOP-a, u slučaju prekoračenja roka, za odgovornog osiguratelja predvidene sankcije u vidu plaćanja zakonskih zateznih kamata.

S druge strane, valja imati u vidu i primjenu odredbe članka 7. ZOOP-a , kojom je normirana dužnost dostavljanja podataka o prometnoj nesreći tijela ovlaštenih za nadzor u prometu i pravosudnih tijela te drugih tijela koja vode postupak u povodu prometne nesreće, odnosno koja raspolažu podacima vezanim uz prometnu nesreću.

Naime, u tom smislu je značajna odredba čl. 26.st. 1. direktive 2009/103/EZ prema kojoj su države članice EU dužne poduzeti sve odgovorne mjere kojima žrtvama, njihovim osiguravateljima ili njihovim pravnim zastupnicima olakšavaju pravodobno dostavljanje osnovnih podataka potrebnih za likvidaciju štete.

DOSPIJEĆE NEIMOVINSKE ŠTETE I TIJEK ZATEZNIH KAMATA PO OSNOVU UGOVORA O OSIGURANJU OD AUTOMOBILSKE ODGOVORNOSTI U REPUBLICI HRVATSKOJ

Prema navedenoj odredbi čl. 7. ZOOP-a., tijela ovlaštena za nadzor u prometu i pravosudna tijela te druga tijela koja vode postupak u povodu prometne nezgode, odnosno koja raspolažu podacima vezanim uz prometnu nezgodu (zdravstvene ustanove, zavodi koji obavljaju poslove zdravstvenoga, mirovinskog ili invalidskog osiguranja i druga tijela) dužna su omogućiti društвima za osiguranje, odnosno Hrvatskom uredu za osiguranje pristup podacima o prometnoj nezgodi potrebnim za rješavanje odштетног zahtjeva.

O kojim podacima o prometnoj nezgodi se može raditi, obzirom da zakonodavac u tom pravcu ne govori u pogledu zahtjeva za naknadu štete - važan izvor informacija za društво za osiguranje, kao tuženika u parničnom postupku radi naknade štete, mogu predstavljati policijske službene zabilješke (o obavijesnim razgovorima sa sudionicima i svjedocima prometne nesreće), koje čine sastavni dio policijskog spisa te predstavljaju ravnopravno dokazno sredstvo u parničnom postupku radi naknade štete. No, svakako bi podacima vezanim za prometnu nesreću trebalo smatrati medicinsku dokumentaciju tj. dokumente o tijeku pacijentove bolesti i liječenja, odnosno o zdravstvenom stanju pacijenta, načinu rada na mjestu pružanja zdravstvene zaštite te uputa danih u svrhu ostvarivanja pacijentovih prava na zdravstvenu zaštitu, koji su nastali u zdravstvenoj ustanovi i koji su potpisani od ovlaštenog zdravstvenog radnika (najčešće liječnika).²⁴

No, u tom smislu je potrebno uređiti zakonsku regulativu o postupanju nadležnih zdravstvenih ustanova budуći takva obveza ne proizlazi iz odredaba važećeg Zakona o zdravstvenoj zaštiti te Zakona o zaštiti prava pacijenata.²⁵ Naime, medicinska dokumentacija koja se uručuje pacijentu po završenom liječničkom pregledu, odnosno po završenom liječenju, propisuje se posebnim zakonom/zakonima kojim(a) se uređuju vrste i sadržaj te način vođenja, čuvanja, prikupljanja i raspolažanja medicinskom dokumentacijom (čl. 23. st. 3. Zakona o liječništvu „Narodne novine“ broj: 121/03 i 117/08). Način pak vođenja, čuvanja, prikupljanja i raspolažanja medicinskom dokumentacijom propisan je Pravilnicima objavljenim u Narodnim novinama broj 82/10 od 1. srpnja 2010. godine i to Pravilnikom o načinu vođenja, čuvanja, prikupljanja i raspolažanja medicinskom dokumentacijom pacijenata u Centralnom informacijskom sustavu zdravstva Republike Hrvatske te Pravilnikom o načinu vođenja osobnog zdravstvenog kartona u elektroničkom obliku.

²⁴ Ž. Primorac/T. Pivac/D. Pivac, Dospijeće naknade štete po zakonu o obveznim osiguranjima... Zbornik radova sa međunarodnog simpozija: „Medicinsko pravo u sustavu zdravstvene djelatnosti“.

²⁵ Zakon o zdravstvenoj zaštiti („Narodne novine“ broj 150/08. 71/10, 139/10, 22/11, 84/11, 154/11, 12/12, 35/12, 70/12, 144/12, 82/13, 159/13, 22/14, 154/14).

U smislu čl. 26. st.2. Direktive 2009/103/EZ osnovni podaci za likvidaciju štete iz stavka 1. istog članka stavljuju se na raspolaganje, prema potrebi, u elektroničkom obliku u središnjem registru u svakoj državi članici, a mogu im pristupiti uključene strane na temelju izričitog zahtjeva. Međutim, i u tom dijelu hrvatski zakonodavac ostao je nedorečen jer nije propisan način dostavljanja podataka osigurateljima odnosno HUO-u dok slovenski zakonodavac zahtjeva elektroničku komunikaciju po uzoru na rješenja Direktive 2009/103/EZ.²⁶

Ovdje je za ukazati da je u Preambuli VI. Direktive 2009/103/EZ Europskoga parlamenta i Vijeća od 16. rujna 2009. o osiguranju od odgovornosti iz uporabe motornih vozila i o provođenju obveze osiguranja takve odgovornosti, kao i samom obrazloženju prijedloga donošenja Zakona o obveznim osiguranjima prometu²⁷ između ostalog navedeno da je cilj i svrha tog propisa, uz zaštitnu funkciju oštećenih osoba kao slabije strane u postupku i osiguranje izvršenja obveze odgovornog osiguratelja, također i zaštita odgovornog osiguratelja od obveze plaćanja zateznih kamata za naknade štete koje nije uopće bio u mogućnosti rješavati, primjerice u slučaju preuranjenih zahtjeva kada je zahtjev za naknadu štete podnesen prije završetka liječenja ili kada uz odštetni zahtjev nije dostavljena cijelokupna medicinska dokumentacija.

194

Međutim, unatoč činjenici da se dakle o svim pitanjima obveze osiguratelja na naknadu štete osnovom Ugovora o osiguranju od automobilske odgovornosti, pa dakle i o pitanju dospijeća neimovinske štete koja nastane kao posljedica prometne nesreće i početku tijeka zateznih kamata na novčanu naknadu neimovinske štete primjenjuju odredbe Zakona o obveznim osiguranjima u prometu kao posebnog propisa kojim je specijalno uređena ta oblast, uz uvažavanje njegove europske pozadine kroz sadržaj i smisao EU direktiva o obveznom osiguranju za štete od motornih vozila, u sudskej praksi Republike Hrvatske u pretežitim stavovima još uvijek se kao jedino mjerodavno pravo spominje odredbačl.1103. ZOO-a (općeg propisa) bez da se u većini slučajeva uopće vodi računa o porijeklu (osnovu) neimovinske štete (način njezina nastanka) i obvezniku plaćanja iste, odnosno o pravnoj osnovi po kojoj je odgovorna osoba istu dužna naknaditi oštećeniku.

²⁶ Detaljnije M. Ćurković, Komentar Zakona o obveznom osiguranju u prometu, str. 35.

²⁷ Obrazloženje Vlade RH kod donošenja Zakona o obveznim osiguranjima u prometu (Narodne novine 151/05) | signatura V-757/2005 | vezano za članak 12. tog propisa:

„Člankom 12. utvrđuju se rokovi i postupak rješavanja zahtjeva za naknadu štete, te pravo oštećene osobe na podnošenje tuže...Cilj ove pravne norme je rasteretiti sudstvo u Republici Hrvatskoj, ali i zaštititi osiguravatelja od izvršenja plaćanja zatezne kamate za naknade štete koje nije bio u mogućnosti riješiti u utvrđenom roku, jer nije znao za istu“.

Najbolji pokazatelj tome jest upravo pravno shvaćanje Građanskog odjela Vrhovnog suda RH o dospijeću neimovinske štete zauzeto 12. travnja 2016. na sastanku sudaca Vrhovnog suda RH s predsjednicima građanskih odjela županijskih sudova.

5. Pravno shvaćanje Građanskog odjela Vrhovnog suda Republike Hrvatske o dospijeću neimovinske štete

Na sastanku sudaca Vrhovnog suda RH s predsjednicima građanskih odjela županijskih sudova 11. i 12. travnja 2016. godine, održanom radi razmatranja spornih pitanja u sudskoj praksi glede dospijeća neimovinske štete i tijeka zateznih kamata na istu, zauzeto je slijedeće pravno shvaćanje:

„Zatezne kamate na iznos naknade neimovinske štete teku od dana podnošenja zahtjeva u mirnom postupku odgovornom osiguratelju, a ako takav zahtjev nije bio podnesen, onda od podnošenja tužbe, i to za onu štetu koja je u tom trenutku nastala, odnosno koja je u tom trenutku po redovnom tijeku bila predvidiva. Na iznos naknade neimovinske štete nastale kasnije, odnosno one koja ranije nije bila predvidiva, zakonske zatezne kamate teku od podnošenja zahtjeva za isplatu te štete, odnosno podnošenja tužbe.“

Iz navedenog pravnog shvaćanja proizlazi kako se istim nažalost uopće ne razlučuje niti vodi računa o pitanju dospijeća neimovinske štete koja nastane kao posljedica prometne nesreće i početka tijeka zateznih kamata u odnosu na naknade šteta koje isplaćuju odgovorni osiguratelji po osnovu Ugovora o obveznom osiguranju od automobilske odgovornosti u Republici Hrvatskoj kroz odredbe Zakona o obveznim osiguranjima u prometu kao specijalnog propisa (*lex specialis*) kojim je regulirana ova materija u odnosu na odredbe Zakona o obveznim odnosima kao općeg propisa o naknadi štete i zateznim kamatama (*lex generali*), niti su pri donošenju ovog pravnog shvaćanja uopće uzeti u obzir zahtjevi primjene EU direktiva o obveznom osiguranju od građanske odgovornosti za štete od motornih vozila, intencija donošenja tih direktiva i intencija posebnih propisa kojima se uređuje oblast ugovora o osiguranju od automobilske odgovornosti, konkretno odredbe čl.12. Zakona o obveznim osiguranjima u prometu propisa o zateznim kamatama, njen pravi sadržaj i smisao u skladu sa odrednicama tumačenja (interpretacije) pravne norme kroz logično, povijesno i teleološko tumačenje pravne norme.

Pri donošenju ovakvog pravnog shvaćanja očito nije uopće analizirano za kojim ciljem je zakonodavac išao pri donošenju Zakona o obveznim osiguranjima u pro-

metu i svrhu predmetne normi (r a t i o legis) tog propisa, niti je uzeto u obzir povod donošenju predmetnog zakona (o c c a s i o legis) već se kroz jednostavno jezično i formalističko tumačenje norme općeg propisa, čl. 1103. Zakona o obveznim odnosima, iznijelo pravno shvaćanje o „unificiranom“ dospijeću neimovinske štete, bez obzira na njezin osnov i bez obzira na obveznika plaćanja iste, odnosno bez obzira na činjenicu što u odnosu na pitanje tijeka zateznih kamata i dospijeća neimovinske štete u sporovima radi naknade štete u kojima osiguravatelji odgovaraju temeljem police obveznog osiguranja od automobilske odgovornosti postoji zaseban, specijalni propis, lexspecialis, kojim je uređeno to pitanje, dakle bez obzira na čl.12. Zakona o obveznim osiguranjima u prometu.

Navedeno pravno shvaćanje Vrhovnog suda RH, kojim u odnosu na pitanje dospijeće neimovinske štete i početak tijeka zateznih kamata na neimovinsku štetu uopće nije učinjena distinkcija u pogledu naknada neimovinskih šteta koje oštećenicima isplaćuju odgovorni osiguratelji osnovom Ugovora o osiguranju od automobilske odgovornosti, niti se vodilo računa o odredbama Zakona o obveznim osiguranjima u prometu - posebnog propisa kojim je uređena ta oblast, niti su uvaženi razlozi donošenja i pravni okvir IV. do VI. Direktive AO-EU, kao pravne stečevine Europske unije, prema mišljenju autora ovog rada neprihvatljivo je i u konačnici nepotpuno, te se istim ne rješavaju brojna dvojbena pitanja u sudskej praksi u pogledu tijeka zateznih kamata u sporovima u kojima se od odgovornih osiguratelja potražuje naknada šteta koja svoj pravni osnov ima u Ugovoru o osiguranju do automobilske odgovornosti.

Pitanje dospijeća obveze osiguratelja na isplatu pravične novčane naknade na neimovinsku štetu prosuđuje se primjenom odredbe čl.12. Zakona o obveznim osiguranjima u prometu, a ne primjenom odredbe čl.1103. Zakona o obveznim odnosima budući da je ovaj potonji lexspecialis u odnosu na Zakon o obveznim odnosima u svim pitanjima kojima se uređuje odgovornost osiguratelja u sporovima u kojima ovaj odgovara temeljem police obveznog osiguranja od autoodgovornosti.²⁸

Za razliku od Vrhovnog suda Republike Hrvatske, u odnosu na isto pravno pitanje Vrhovni sud Republike Slovenije zauzeo je pravno shvaćanje u kojem je učinjena sasvim jasna i rezolutna distinkcija u pogledu svih pitanja (dakle i pitanja dospijeća neimovinske štete i tijeka zateznih kamata) kada šteta nastane kao posljedica prometne nesreće, dakle u odnosu na štete koje isplaćuju odgovorni osiguratelji osnovom Ugovora o osi-

²⁸ N. Grubišić Đogić, EU direktive o obveznom osiguranju od građanske odgovornosti za štete od motornih vozila u praksi Suda EU, članak objavljen na portalu IUS-INFO 14.01.2016.

DOSPIJEĆE NEIMOVINSKE ŠTETE I TIJEK ZATEZNIH KAMATA PO OSNOVU UGOVORA O OSIGURANJU OD AUTOMOBILSKE ODGOVORNOSTI U REPUBLICI HRVATSKOJ

guranju od automobilske odgovornosti. Stajalište Vrhovnog suda Republike Slovenije u tom slučaju je da se u svim takvim slučajevima primarno primjenjuju odredbe specijalnog propisa koji uređuje upravo obvezna osiguranja u prometu (Zakon o obveznom zavarovanju v prometu) jer je taj propis *lex specialis* u odnosu na sve druge propise kojima se uređuje pitanje naknade štete.²⁹ Navedeno potvrđuje već iznijetu tezu u ovom radu da u konkretnom slučaju nema nikakve pravne dvojbe da je Zakon o obveznim osiguranjima u prometu, kao poseban propis kojim je regulirana oblast osiguranja od automobilske odgovornosti, *lex specialis* u odnosu na Zakon o obveznim odnosima i da je stoga u pogledu pitanja dospijeća neimovinske štete koja nastane kao posljedica prometne nesreće jer kao posebni zakon sadrži odredbe o pravu na naknadu štete i nedvojbeno uvažava specifičnosti predmeta reguliranog tim propisom, odnosno u konkretnom slučaju specifičnosti rizika koji se pokrivaju tim obveznim osiguranjem.

Uzimajući u obzir navedeno, u pogledu primjene mjerodavne norme čl. 12. ZOOP/05 o tijeku zateznih kamata na odštetni zahtjev, autor je mišljenja da ispravnim tumačenjem I/VI. Direktiva, u svjetlu svih relevantnih europskih izvora prava i obveze suda da i domaće propise tumači i primjenjuje u skladu s ciljem i svrhom europskog prava, proizlazi da je prilikom promišljanja o dospijeću neimovinske štete i tijeka zateznih kamata i dospijeća neimovinske štete u sporovima radi naknade štete u kojima osiguravatelji odgovaraju temeljem police obveznog osiguranja od automobilske odgovornosti potrebno primijeniti odredbe Zakona o obveznim osiguranjima u prometu i voditi računa o slijedećim činjenicama, i to:

- a. Odštetni zahtjev na temelju kojeg se postavlja zahtjev osiguratelju mora biti kompletiran u smislu da objektivno gledano postoji adekvatna podloga za do-nošenje odluke o odštetnom zahtjevu, odnosno da osiguratelj može dati obrázloženu ponudu.³⁰
- b. Niti Direktiva niti ZOOP ne sankcioniraju osiguratelja ako odštetni zahtjev nije riješen isplatom zbog spora među strankama oko odgovornosti i visine štete. Drugim riječima, kamata ne teče na onaj dio zahtjeva koji oštećenom nije isplaćen zbog toga što se u postupku rješavanja odštetnog zahtjeva među strankama pojavio opravdan spor oko dijela ili cijelog činjeničnog i/ili pravnog supstrata zahtjeva.

²⁹ Rješenje Vrhovnog suda Republike Slovenije: Presuda III Ips 125/2014 od 19.01.2016.

³⁰ Tako i L. Kralj, Problematika utvrđenja neimovinske štete u Naknada neimovinske štete pravno-medicinski okvir, Inžinjerski biro d.d. Zagreb, 2009, str. 163.

- c. U slučaju kada osiguratelj nije ispoštovao proceduru davanja ponude, odnosno obrazloženog odgovora na odstetni zahtjev podnesen po osnovi obveznog osiguranja od automobilske odgovornosti, dužan je platiti kamatu na svaki iznos kojeg po proteku roka od 60 dana isplati podnositelju zahtjeva, bez obzira je li taj iznos isplaćen od strane osiguratelja dobrovoljno ili po sudskoj presudi. Međutim, rok od kojeg teče kamata u navedenom slučaju počinje teći od isteka 60-tog dana od zaprimanja zahtjeva, jer nema nikakva smisla da se dužnika penalizira i za period predviđen za dobrovoljno ispunjenje obveze. Potvrdu ovakvog stava nalazimo u Direktivi o borbi protiv kašnjenja u plaćanjima 2011/7/EU, koja iako se ne odnosi na osigurateljne obveze, jasno ocrtava koja su europska načela obračuna kamata u slučaju postojanja roka za dobrovoljno ispunjenje, te u zakonodavstvima članica koja su također implementirala I/VI Direktive (primjerice Slovenija i Grčka), a koje su u svojim zakonima propisale da kamata teče od isteka roka za dobrovoljno ispunjenje.
- d. U slučaju kada osiguratelj udovolji obvezi davanja ponude ili obrazloženog odgovora, ne primjenjuje se zatezna kamata. Ako je dio zahtjeva osporen zbog spora oko odgovornosti ili visine, pa je nakon zaprimanja odgovora oštećenik pokrenuo sudski spor kojim se utvrdilo da je dio ili cijeli sporni zahtjev osnovan, kamata i na presuđeni iznos teče od presuđenja, točnije roka od 60 dana od dana presuđenja kao specijalnog roka primjenjivog u obvezama po osnovi autoodgovornosti (naveden u čl.12. ZOOP/05). Prema mišljenju autora, kamata tekuća od presuđenja, odnosno isteka 60 dana od dana presuđenja vrijedi i u slučaju kada oštećenik nije ispoštovao proceduru već je odmah podnio tužbu sudu jer se kamata primjenjuje isključivo u slučaju kada osiguratelj nije udovoljio obvezi davanja odgovora u određenom roku, pa prema tome, te procedure nije ni bilo, kao ni obveze kamate.

ZAKLJUČAK

Obzirom je upravo jedno od pitanja koje ZOOP/05 kao *lex specialis* zasebno uređuje, pitanje početka tijeka zateznih kamata na neimovinsku štetu koja svoje porijeklo ima u prometnoj nesreći i koju isplaćuje odgovorni osiguratelj osnovom Ugovora o osiguranju od automobilske odgovornosti, doista ne bi trebalo biti sporno da je o dospijeću obveze osiguratelja na isplatu pravične novčane naknade za neimovinsku štetu, dakle o dospijeću neimovinske štete koja nastane kao posljedica prometne nesreće, u odnosu na osiguratelja koji isplaćuje tu neimovinsku štetu po osnovu Ugovora o osiguranju od AO potrebno primjenjivati odredbe članka 12. st. 4. ZOOP-a, a ne članka 1103. ZOO-a, jer upravo ZOOP kao posebni zakon sadrži odredbe o pravu na naknadu štete i nedvojbeno uvažava specifičnosti predmeta reguliranog tim propisom, odnosno u konkretnom slučaju specifičnosti rizika koji se pokrivaju tim obveznim osiguranjem.

O tome nažalost u iznijetom pravnom shvaćanju Vrhovnog suda RH iz travnja 2016. nije uopće vođeno računa, niti je istim napravljena distinkcija dospijeća neimovinske štete po općem propisu (čl.1103. ZOO-a) u odnosu na pitanje dospijeća neimovinske štete koja svoje porijeklo ima u prometnoj nesreći i koju isplaćuje odgovorni osiguratelj po osnovu Ugovora o osiguranju od automobilske odgovornosti.

Kroz ovakav pristup i „unificirano“ pravno shvaćanje o dospijeću neimovinske štete kojim se uopće ne razlučuju neimovinske štete u odnosu na svoje porijeklo, niti se uopće u tom pravnom shvaćanju na bilo koji način spominju odredbe Zakona o obveznim osiguranjima u prometu kao specijalnog propisa glede neimovinskih šteta koje nastanu u prometnim nesrećama i koje isplaćuje odgovorni osiguratelj po osnovu Ugovora AO, postavlja se pitanje svrhe i cilja donošenja, odnosno uopće postojanja Zakona o obveznim osiguranjima u prometu kao *lex specialis-a* kojim je uređena oblast naknada šteta iz automobilske odgovornosti u odnosu na osiguratelje motornih vozila i dovodi se u pitanje cjelokupna europska pozadina donošenja ovog propisa u Republici Hrvatskoj koji je imao, te i nadalje ima, za cilj upravo usklađivanje hrvatskog nacionalnog zakonodavstva s odredbama europskog prava obveznog osiguranja od automobilske odgovornosti i implementaciju Direktiva Europske unije o obveznom osiguranju od građanske odgovornosti za štete koje nastanu iz automobilske odgovornosti.

Obzirom je kroz analizu pravne teorije, te cilja za kojim je zakonodavac išao pri doноšenju Zakona o obveznim osiguranjima u prometu (ratiolegis) i povoda donošenju predmetnog zakona (occasiolegis) sasvim izvjesno da se o pitanju dospijeća obveze

osiguratelja na isplatu pravične novčane naknade na neimovinsku štetu kao posljedicu prometne nesreće, a koju isplaćuju odgovorni osiguratelji po osnovu Ugovora o osiguranju od automobilske odgovornosti, prosuđuje primjenom odredbe čl.12. Zakona o obveznim osiguranjima u prometu, a ne primjenom opće odredbe čl.1103. Zakona o obveznim odnosima o dospijeću neimovinske štete, proizlazi opravdanom kritika predmetnog pravnog shvaćanja Vrhovnog suda RH iz travnja 2016. godine o dospijeću neimovinske štete bez distinkcije u odnosu na neimovinsku štetu koja nastane kao posljedica prometne nesreće i koju isplaćuju odgovorni osiguratelji po osnovu Ugovora o osiguranju od AO jer se ovakvim nepotpunim i u krajnju ruku nejasnim pravnim shvaćanjem i nadalje ne rješavaju brojna otvorena pitanja i dvojbe sudske prakse u Republici Hrvatskoj u vezi sa dospijećem neimovinske štete i tijeka zateznih kamata na naknade neimovinskih šteta iz prometnih nesreća koje isplaćuju odgovorni osiguratelji osnovom Ugovora o osiguranju od AO.

MATURITY OF NON-PECUNIARY DAMAGES AND RELATED DEFAULT INTEREST UNDER THE AGREEMENT ON INSURANCE FOR DAMAGE CAUSED BY MOTOR VEHICLES IN THE REPUBLIC OF CROATIA

Overview of the recent case law and the legal opinion of the Supreme Court from April 12th 2016

SUMMARY

Considering that the question of maturity of default interest on non-pecuniary damage, which has its origins in a car accident and is paid by insurer responsible under the Agreement on insurance for damage caused by motor vehicles, is one of the issues regulated by the Act on Compulsory Insurance within the Transport Sector from 2005 (ZOOP/05) as a *lex specialis*, it should not be controversial that when determining the obligation of the insurer to pay non-pecuniary damage, respectively the maturity of non-pecuniary damage caused by traffic accidents, which is arising from the Agreement on insurance for damage caused by motor vehicles, the provisions of Article 12, Paragraph 4 of ZOOP/05 should be applied, rather than the Article 1103 of the Civil Obligations Act (ZOO), given the fact that ZOOP as the special law contains provisions regulating the right for compensation and unequivocally recognizes the specifics of the subject matter, or in this particular case, the specifics of the risks covered by this compulsory insurance.

201

Above explained was not taken into consideration within the recent legal opinion of the Supreme Court from April 2016, nor the subject opinion made the distinction between the maturity of non-pecuniary damage regulated by the general act (Article 1103, ZOO) and the maturity of non-pecuniary damage that has its origins in a car accident and is paid by the insurer liable under the Agreement on insurance for damage caused by motor vehicles.

Applied approach and “unified” legal opinion on the maturity of non-pecuniary damage which does not differentiate non-pecuniary damage based on their origin, nor

in any way anticipates the provisions of the Act on Compulsory Insurance within the Transport Sector as a special regulation in relation to non-pecuniary damage arising from traffic accidents paid by the insurer liable under the Agreement on insurance for damages caused by motor vehicles, makes justified the questioning of purpose and objective of adopting, or even the existence of the Act on Compulsory Insurance within Traffic Sector as *lex specialis*, governing the area of damages caused by motor vehicles in relation to liable insurer, and undermines the entire EU background of adopting this legislation in the Republic of Croatia, who had the aim to adjust the Croatian national legislation to the provisions of European law on compulsory insurance for damage caused by motor vehicles and implementation of the EU Directive regulating subject matter.

Taking into account the analysis of the legal theory, the objective of the legislator for passing the Act on Compulsory Insurance within Traffic Sector (*ratio legis*) and reason for its adoption (*occasio legis*), it is quite certain that when determining the maturity of non-pecuniary damage arising from traffic accidents paid by insurers responsible under the Agreement on insurance for damage caused by motor vehicles, the provisions of Article 12 of the Act on Compulsory Insurance within Traffic Sector should be applied, rather than application of general provisions of the Civil Obligations Act, which makes justified critical questioning of the legal opinion of the Supreme Court from April 2016 on the maturity of non-pecuniary damage without distinguishing the damage that have its origins in a car accident and is paid by the insurer liable under the Agreement on insurance for damage caused by motor vehicles. Such incomplete and unclear legal opinion does not contribute to solving a number of open questions and doubts of the case law in the Republic of Croatia related to the maturity of non-pecuniary damage and maturity of default interest arising from car accidents paid by the insurer responsible under the agreement on insurance for damage caused by motor vehicles.

Keywords: *maturity of immaterial damages, the EU directives on compulsory insurance for damage caused by motor vehicles, the Law on Compulsory Insurance in traffic as lex specialis, the legal opinion of the Civil Department of the Supreme Court from 04.12.2016. on the maturity of non-pecuniary damage paid by the insurers responsible under the Agreement on insurance of AO.*